№ 14

Rune-Monumenter i Bergens Stift.

(: Fortsættelse fra 2det Bd:, S: 53:)

I Urdas 2det Bind, S. 33–53, har jeg leveret en Beskrivelse over de Runemonumenter, som findes i Bergens Stift, eller som med Vished vides at have været til sammesteds, hvorhos jeg har angivet og tildeels forklaret de paa disse Monumenter forekommende Runeindskrifter, og til Slutning lovet senere at omhandle de i Bergens Museum indkomne men ikke i benævnte Opsats eller omtalte Runestene, hvis Indskrifter ikke vare offentliggjorte. Ifølge deraf og i Forbindelse dermed meddeler jeg her Underretning saavel om de nævnte 3 Runestene, som om nogle flere Runemonumenter, hvilke efter den Tid ~~[illegible]~~ ere indkomne i Bergens Museum, eller om hvis Tilværelse jeg senere har faaet Kundskab.

G. Paa en Visitatsreise i Søndhordlehn og Hardanger erholdt Biskop Neumann Underretning om, at der paa Kirkegaarden ved Strandebarms Hovedkirke vaar funden en Liigsteen, hvorpaa en Runeindskrift var anbragt. — Han søgte ~~derfor~~ strax at erhverve Stenen for det Bergenske Museum, hvilket ogsaa lykkedes ved Hjelp af den paa den Tid i Strandebarm værende Sogneprest Hamer, af hvem den foranstaltedes indsendt til Museet. — Denne Steen er en almindelig Graasteenhella, 1 Al. 10 T. lang, 22½ T. bred og 4 [illegible] tyk. Paa dens ene Fladside findes efterstaaende Runer i een Rad indhugne:

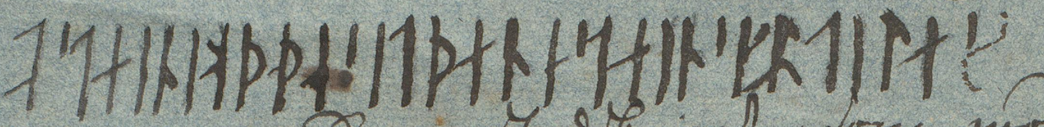

Denne Indskrift, som med Slutningen er noget utydelig kan, efter min Mening læses saaledes:

Østein i Odda sati dersna stein éfir Tile

Odde er et Kirkesogn i Præstegjeldet Kindservig. — Stammen[illegible] som forekommer underliden som O. — Ordet sati synes at vise, at Stenen har staaet opreist — hvilket dens Form ikke modsiger. — Forøvrigt er det ikke uden Exempel at dette Ord ogsaa har været brugt om horizontalt liggende Runestene. — De sidste ~~Runer~~ indeholde Navnet paa den Person, ~~men hvem de~~ til hvis Erindring Stenen er sat. Jeg læser Navnet, Tile, = Tille. Tille Tore Holde en berygtet Røver, om hvem man endnu i disse Districter hører i adskillige Folkesagn i Rim og Prosa. —

11. Iblandt de mange, som hyppig for en Deel af Grinde Kirkesogn, i Etne Præstegjeld i Søndhordlehn, ogsaa ~~Stenene~~ Steenhaller, af hvilke ~~Stene~~ Stene uomtvisteligen have været Bautastene, medens der ere, paa hvis Sider og øverste Kant man tydeligen kiender Spor, at der have været indhugget Runer. — Under mit Ophold i Etne paa en Reise i Aaret 18 ~~7~~ anmodede jeg den sammesteds da værende

Bogmagerske Raabel om at formaae Almuen til at skjenke Bergens Museum denne Steen, hvilket ogsaa skeede. — Stenen opbevares nu i Museet. — Den er 3 Alen 11½ T. høj, 17 Tommer bred og 3 T. tyk, flad paa begge de brede Sider, og oventil afrundet. — Paa denne Steens Smalsiden sammenstøde paa den oventil afrundede Kant synes utvivlsomme Spor af Runer; men disse ere ved Stenens Forvittring blevne saa utydelige, at man ingen — jeg i det mindste ikke — deraf kan udfinde nogen sammenhængende Indskrift. — Under de mange forgjæves Forsøg, jeg har gjort paa at dechiffrere denne, har jeg stundom troet at kunne deraf uddrage omtrent følgende:

men dette er saa usikkert, at jeg kun vil nævne det som en løs Formodning. — Jeg har imidlertid ikke villet undlade at nævne denne Steen blandt de Bergenske Antiqviteter, ~~for at~~ og derved henlede Kyndiges Opmærksomhed paa den, for at en kyndigere Runolog maaskee engang kan oplyse det Mørke, som nu har faaet at hvile over Indskriften. —

I. Naar Kraft, i topographisk-statistiske Beskrivelse over Kongeriget Norge ~~beskrevne~~ omtalendes Oldtidsminderne i Kleps Kirkegjerde paa Jæderen, ~~nævner~~ han i Særdeles

4de Deel, S. 240, er paa Gaarden
Thiur værende Monumenterne med føl-
gende Ord:
„Nedenfor Laaen paa samme Gaard i:
„følge de Fine, en mærkelig Steen
„Stene, nogle over 3 Alen lang og
3/4 Alen bred. — Den forekommer
ikke hos Worm, men de Fine beskri-
ver den saaledes: „Paa den ene
flade Side af Stenen seer udhuggen
en Hund, en Orm og en [illegible]
[illegible] ukjendelige, smaae Figu-
„rer i lange Stræger og Slangeslyng-
„ninger, og paa den anden Side
„Side staaer en hedensk Mand i
[illegible]. — Mandens Dragt synes
at være den af [illegible]
[illegible] eller Ulvskinds Kap-
„tel, som Søkonger eller Kon-
„gerne brugte. — Denne Steen,
tilligemed dens Inscription,
er nu af de smukkeste i Landet. —
findes endnu ved denne Steen,
Denne, i sin [illegible] Forfatning
som Grændsesteen i et Hedenskt
[illegible] nu af Opsidderne paa Gaarden
Thiur." — Af disse Monumenter,
der findes omkring Stavanger
[illegible] man, [illegible] saa den
anføres hos de Fine, intet andet
[illegible] [illegible] „Pertner".
De Bogstaver, som endnu ere
tilsyne derpaa, udmærke sig
ved en [illegible]
[illegible], og [illegible] af en
[illegible] og vise sig som
om de [illegible] være udhugne.
[illegible] [illegible] denne
Steen, der, [illegible], har
i Landet kun har sin Lige i
Alfsted-Stenen paa Tholl og Hy-
na-Stenen paa Hafsland; men
[illegible] begge den anden [illegible],
med [illegible] til Tegningens
Skjønhed, [illegible], at
[illegible] fra en total Eiendommelighed,

~~at~~ ved at henſættes paa et paſſende
Sted ſom et varende Minde om Fore=
„fædres Konſtfærdighed."
Ledet af denne Efterretning
henvendte jeg mig i Aaret 1836
til den da i Stavanger værende
reſiderende Capellan A. Lange,
en af Nidkjærhed for Oldſagers
~~—~~ Opbevarelſe bekjendt Mand,
ſom flere Gange tilforn havde
ſtaaet mig bi i at forſkaffe
Bergens Muſeum ſjeldne Sager
fra Oldtiden, og anmodede
ham om at underſøge, hvorvidt
Eieren af den omtalte Rune=
„ſtene ſkulde være villig til at
overlade Muſeet ſamme imod
paſſende Betaling, og Erſtat=
ning af de med Stenens Ud=
„tagelſe af Grunden, og dens
[illegible] foraarſagede
Udgifter. — Hr. Lange
underrettede mig ſtrax efter,
at det var den yderſte Tid
til at redde Runeſtenen fra
Ødelæggelſe, da Grunden tiljordet
var udbrudt, og Stenen
iblandt andre Stene vaar
ſønderbrudt [illegible]. —
Han havde imidlertid ſtrax
Eieren om for en beſtemt
Betaling at opholde den i
dens ~~[illegible]~~ nuværende Tilſtand,
og han kjøbte ſiden Rune=
„ſtenen, og foranſtaltede den
indſendt til Bergen, i hvis
Muſeum den nu forvares. —
Dette vigtige Oldtidsmonument er
ſaaledes frelſt fra total Øde=
„læggelſe. — Stenen er brud=
„det i 5 Stykker, men heldigviis
ſaaledes, at de paa ſamme ind=
„hugne Figurer og Runer ikke
ved Bruddene ere blevne u=
„kjendelige eller ulæſelige, naar
ſamtlige 5 Stykker føjes

tot til herværende, i samme Stilling
hvori de maae nemlig Stenene
har haat, udgjør den hele Læng-
de 3 Alen 10 Tommer. — Da Stenen
har været brændt og Stykker i
den ene Ende, med i den an-
den, er Brandens saavelsom Tyk-
kelsen forskiellig. Den første
varierer fra 1½ til 2 Tommer; den
sidste fra 7½ til 9 T. — Paa hos-
hvilke findes Stenene afbildede
paa Plade Fig: og , at hvilke
den første forestiller dens ene
~~Bredside~~ Bred-side og de paa samme an-
bragte Figurer, den anden den
ene Smalside med de derpaa
indhugne Runer, og den tre-
die, Runerne forskiellige, nogle
Stykker og Tjerdlingerne, med paa
Fig: ! — Paa Stenens 2 andre
Sider findes hverken Figurer
eller Runer udhugne. — Ved
at sammenligne de Tner ~~[illegible]~~ staaende
~~[illegible]~~ Beskrivelse med Figurer
og deels af nogle forsæt, vil man finde, at de i Beskrivel-
sen omtalte Udhugninger af en
Hund, en Lyre, en Kuk, med flere
ukjendelige ~~[illegible]~~ Figurer i langs Stre-
ger og Slangelinier, der forhen
skulle have været anbragte paa
den ene flade Side, medens den,
hvorpaa Runeskriftfigurerne
vare udhugne, nu sammen paa
Stenen. ~~[illegible]~~ Man maa altsaa for-
mode, at Stenen, i hvil Tilstand,
nemlig ~~[illegible]~~ har været længere, end de nu til-
værende 6 Stykker tilsammenlagte
og at de nu savnende Figurer
~~[illegible]~~ have været udhugne paa den
Deel af Stenen som ~~[illegible]~~ er borte
eller ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ disse Figurer ere ud-
slidte eller forsvundne af Stenen,
formodentlig formedelst den største
Hede paa Bedstanden ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ Det første er ganske anta-
geligt, da Deel af Stenen

[illegible] viſer, at Steenene er
afbrækkede; følgeligen tilforn har
været længere; og det ſidſte er
ikke uſandſynligt, da den Deel
af Steenen, hvorpaa de ſavnede
Figurer have været anbragte, men
ſiden have været udſatte for den
ſkarpeſte Vind paa Fjeldſiden, og
enkelte Stykker af Steenene derved
vare afſkallede.